DOMSTOLENS DOM (Store Afdeling)

23. oktober 2007 *

I de forenede sager C-11/06 og C-12/06,

angående anmodninger om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 234 EF, indgivet af Verwaltungsgericht Aachen (Tyskland) ved afgørelser af 22. november 2005, indgået til Domstolen den 11. januar 2006, i sagerne

Rhiannon Morgan (sag C-11/06)

mod

Bezirksregierung Köln,

og

Iris Bucher (sag C-12/06)

mod

Landrat des Kreises Düren,

* Processprog: tysk.

har

DOMSTOLEN (Store Afdeling)

sammensat af præsidenten, V. Skouris, afdelingsformændene P. Jann, C.W.A. Timmermans, A. Rosas, K. Lenaerts, G. Arestis og U. Lõhmus samt dommerne P. Kūris, E. Juhász, A. Borg Barthet, J. Malenovský, J. Klučka og A. Ó Caoimh (refererende dommer),

generaladvokat: D. Ruiz-Jarabo Colomer
justitssekretær: fuldmægtig B. Fülöp,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 30. januar 2007,

efter at der er afgivet indlæg af:

— Rhiannon Morgan ved Rechtsanwalt P. Kreierhoff

— Iris Bucher ved Rechtsanwalt K.-D. Kucznierz

— Bezirksregierung Köln ved E. Frings-Schäfer, som befuldmægtiget

— Landrat des Kreises Düren ved G. Beyß, som befuldmægtiget

— den tyske regering ved M. Lumma, som befuldmægtiget

— den italienske regering ved I.M. Braguglia, som befuldmægtiget, bistået af avvocato dello Stato W. Ferrante

— den nederlandske regering ved H.-G. Sevenster og M. de Mol og P.P.J. van Ginneken, som befuldmægtigede

— den østrigske regering ved C. Pesendorfer og G. Eberhard, som befuldmægtigede

— den finske regering ved E. Bygglin, som befuldmægtiget

— den svenske regering ved A. Falk, som befuldmægtiget

— Det Forenede Kongeriges regering ved C. Gibbs, som befuldmægtiget, bistået af D. Anderson, QC, og barrister T. Ward

— Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved M. Condou-Durande og S. Grünheid samt ved W. Bogensberger, som befuldmægtigede,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse den 20. marts 2007,

afsagt følgende

Dom

1 Anmodningerne om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 17 EF og 18 EF.

2 Disse anmodninger er fremsat inden for rammerne af to sager mellem dels Rhiannon Morgan og Bezirksregierung Köln (den lokale administrative myndighed i Köln), dels Iris Bucher og Landrat des Kreises Düren (chefen for de administrative tjenestegrene i Kreis Düren) vedrørende deres ret til at modtage uddannelsesstøtte til gennemførelsen af studier ved en højere uddannelsesinstitution, der er beliggende uden for Forbundsrepublikken Tysklands område.

Nationale bestemmelser

3 § 5, stk. 1, i lov om individuelle uddannelsesforanstaltninger (Bundesgesetz über individuelle Förderung der Ausbildung — Bundesausbildungsförderungsgesetz, herefter »BAföG«) bestemmer:

»Uddannelsesstøtte ydes til de personer under uddannelse, som er nævnt i § 8, stk. 1, såfremt de dagligt fra deres faste bopæl i Tyskland følger undervisningen ved en

uddannelsesinstitution, som er beliggende i udlandet. Et sted, hvor den pågældende kun har det midlertidige centrum for sine interesser, anses ikke for fast bopæl i denne lovs forstand, uanset om han har til hensigt at tage fast bopæl dér; den, som kun opholder sig på et sted med henblik på en uddannelse, har ikke fast bopæl det pågældende sted.«

4 BaföG's § 5, stk. 2, bestemmer:

»Personer under uddannelse, der har fast bopæl i Tyskland, er berettiget til uddannelsesstøtte til studier ved en uddannelsesinstitution, der er beliggende i udlandet, såfremt:

[...]

3. en uddannelse fortsættes ved en uddannelsesinstitution i en af Den Europæiske Unions medlemsstater efter mindst ét års uddannelse ved en tysk uddannelsesinstitution,

og den pågældende er i besiddelse af de nødvendige sprogkundskaber.

[...]«

5 BaföG's § 8, stk. 1, er affattet således:

»Uddannelsesstøtte ydes til:

1. tyske statsborgere i grundlovens forstand

[...]

8. personer under uddannelse, der i henhold til § 3 i lov om fri bevægelighed som ægtefælle eller barn har ret til indrejse og ophold, eller som ikke har ret hertil som barn af en unionsborger udelukkende af den grund, at de er 21 år eller ældre og ikke forsørges af deres forældre eller ægtefælle

9. personer under uddannelse, der er statsborgere i en anden medlemsstat i Den Europæiske Union eller i en stat i Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde, og som havde beskæftigelse i Tyskland, inden de påbegyndte deres uddannelse

[...]«

Tvisterne i hovedsagen

Sag C-11/06

6 Efter at have bestået studentereksamen i Tyskland arbejdede Rhiannon Morgan, der er tysk statsborger, født i 1983, et år i Det Forenede Kongerige som au-pair.

7 Siden den 20. september 2004 har hun studeret anvendt genetik ved University of the West of England i Bristol (Det Forenede Kongerige).

8 I august 2004 indgav hun en ansøgning til Bezirksregierung Köln, der er sagsøgt i hovedsagen, om at få tildelt uddannelsesstøtte til sine studier i Det Forenede Kongerige, idet hun bl.a. gjorde gældende, at der ikke tilbydes noget studium i Tyskland inden for fagretningen genetik.

9 Ved afgørelse af 25. august 2004 blev denne ansøgning afslået med den begrundelse, at Rhiannon Morgan ikke opfyldte betingelserne i BaföG's § 5, stk. 2, for at få uddannelsesstøtte til studier ved en uddannelsesinstitution, der er beliggende i udlandet. Nærmere bestemt blev det fastslået, at eftersom hun ikke havde fortsat studier i en anden medlemsstat, som var påbegyndt i Tyskland og dér fulgt i mindst et år, opfyldte hun ikke betingelsen i § 5, stk. 2, nr. 3, hvorefter en uddannelse uden for Tyskland skal udgøre en fortsættelse af studierne efter mindst ét års uddannelse ved en tysk uddannelsesinstitution (herefter »betingelsen om en første studieperiode«).

10 Da den administrative anke, som Rhiannon Morgan iværksatte til prøvelse af denne afgørelse, ligeledes blev forkastet ved en afgørelse af 3. februar 2005 fra Bezirksregierung Köln, har hun anlagt sagen ved den forelæggende ret.

Sag C-12/06

11 Fra den 1. september 2003 har Iris Bucher, der er tysk statsborger, fulgt studier i ergoterapi ved Hogeschool Zuyd i Herleen (Nederlandene), der ligger lige ved grænsen til Tyskland.

12 Indtil den 1. juli 2003 boede Iris Bucher hos sine forældre i Bonn (Tyskland). Herefter tog hun sammen med sin samlever bopæl i Düren (Tyskland), som hun har udpeget som sin hovedbopæl, og hvorfra hun rejser til Heerlen for at følge sine studier.

13 I januar 2004 indgav hun en ansøgning til Landrat des Kreises Düren, der er sagsøgt i hovedsagen, om uddannelsesstøtte til de studier, hun fulgte i Nederlandene.

14 Denne ansøgning blev afslået ved afgørelse af 7. juli 2004 med den begrundelse, at hun ikke opfyldte betingelserne i BAföG's § 5, stk. 1. Det blev herved lagt til grund, at Iris Bucher alene havde flyttet sin bopæl til et grænseområde med henblik på uddannelsen.

15 Da den administrative anke, som Iris Bucher iværksatte til prøvelse af denne afgørelse, ligeledes blev forkastet ved en afgørelse af 16. november 2004 truffet af Bezirksregierung Köln, har hun anlagt sagen ved den forelæggende ret. Ifølge denne ret opfylder Iris Bucher hverken betingelserne i BaföG's § 5, stk. 1, eller i samme lovs § 5, stk. 2, nr. 3.

De præjudicielle spørgsmål

16 Verwaltungsgericht Aachen, der således skal tage stilling til sagerne anlagt af henholdsvis Rhiannon Morgan og af Iris Bucher, ønsker oplyst, om artikel 17 EF og 18 EF er til hinder for de alternativt formulerede betingelser, der stilles dels i BaföG's § 5, stk. 2, nr. 3, dels i § 5, stk. 1, for at få tildelt uddannelsesstøtte til studier, der følges i en anden medlemsstat end Forbundsrepublikken Tyskland.

17 På denne baggrund har Verwaltungsgericht Aachen besluttet at udsætte sagerne og at forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål, hvoraf det første spørgsmål, som er fælles for de to hovedsager, også er eneste spørgsmål i sag C-11/06:

»1) Er den ret til fri bevægelighed, som er garanteret unionsborgere ved artikel 17 EF og 18 EF, til hinder for, at en medlemsstat i et tilfælde som det foreliggende nægter en af sine statsborgere uddannelsesstøtte til en fuld uddannelse i en anden medlemsstat med den begrundelse, at uddannelsen ikke udgør en fortsættelse af mindst et års uddannelse ved en indenlandsk uddannelsesinstitution?

2) Er den ret til fri bevægelighed, som er garanteret unionsborgere ved artikel 17 EF og 18 EF, til hinder for, at en medlemsstat i et tilfælde som det foreliggende nægter en af sine statsborgere, der som såkaldt grænsegænger gennemfører sin uddannelse i en nabomedlemsstat, uddannelsesstøtte med den begrundelse, at den pågældende kun opholder sig på det indenlandske grænsested med henblik på uddannelse, og at opholdsstedet ikke er dennes faste bopæl?«

Om de præjudicielle spørgsmål

Om det spørgsmål, der er fælles for sag C-11/06 og C-12/06

18 Med dette spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 17 EF og 18 EF er til hinder for en betingelse om en første studieperiode. Betingelsen indebærer, som det fremgår af forelæggelsesafgørelserne, en dobbelt forpligtelse, der skal opfyldes for at få adgang til den uddannelsesstøtte, der gives til studier, der følges i en anden medlemsstat end den, hvor de studerende, der ansøger om støtten, er statsborgere, nemlig dels, at de skal have gennemført en uddannelse af mindst et års varighed i sidstnævnte medlemsstat, dels at det er netop denne samme uddannelse, der fortsættes i en anden medlemsstat.

19 Rhiannon Morgan og Iris Bucher har bl.a. gjort gældende, at som følge af den omstændighed, at de i sagen omhandlede erhvervskompetencegivende uddannelser i sagen, henholdsvis anvendt genetik og ergoterapi, ikke udbydes i Tyskland, er de nødt til at give afkald på uddannelsesstøtte til studier i en anden medlemsstat i medfør af BAföG.

20 Den tyske regering og de sagsøgte i hovedsagerne har gjort gældende, at betingelsen om en første studieperiode ikke udgør en hindring for den ret til fri bevægelighed og ophold, som er garanteret ved artikel 18 EF, og subsidiært, at hvis det lægges til grund, at der foreligger en sådan hindring, er den begrundet og forholdsmæssig. Denne vurdering deles i det væsentlige af den nederlandske og den østrigske regering, af Det Forenede Kongeriges regering samt af Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber.

21 Den italienske, den finske og den svenske regering har gjort gældende, at betingelsen om en første studieperiode udgør en hindring for unionsborgernes frie bevægelighed. Den italienske regering har i modsætning til den svenske regerings konklusioner i denne henseende gjort gældende, at denne hindring ikke er begrundet under omstændigheder som dem, der foreligger i hovedsagerne. Ifølge den finske regering tilkommer det den nationale ret at tage stilling til, om denne hindring kan anses for begrundet i objektive hensyn og står i rimeligt forhold til det formål, der lovligt tilstræbes.

22 Det bemærkes, at Rhiannon Morgan og Iris Bucher ifølge artikel 17, stk. 1, EF er unionsborgere i deres egenskab af tyske statsborgere, og som følge heraf kan påberåbe sig de rettigheder, der er knyttet til denne status, herunder over for deres oprindelsesmedlemsstat (jf. dom af 26.10.2006, sag C-192/05, Tas-Hagen og Tas, Sml. I, s. 10451, præmis 19).

23 Blandt de situationer, der henhører under fællesskabsrettens anvendelsesområde, findes de, der er knyttet til udøvelsen af de ved EF-traktaten sikrede grundlæggende friheder, bl.a. de, der er knyttet til udøvelsen af retten til at færdes og opholde sig på medlemsstaternes område i henhold til artikel 18 EF (dom af 11.9.2007, sag C-76/05, Schwarz og Gootjes-Schwarz, Sml. I, s. 6849, præmis 87 og den deri nævnte retspraksis). I hovedsagerne knytter den omtvistede støtte sig netop til studier, der følges i en anden medlemsstat.

24 I denne henseende skal det indledningsvis præciseres, at selv om det som anført af den tyske, den nederlandske, den østrigske og den svenske regering, af Det Forenede Kongeriges regering samt af Kommissionen er medlemsstaterne, der i overensstemmelse med artikel 149, stk. 1, EF har kompetencen for så vidt angår undervisningsindholdet og opbygningen af deres respektive uddannelsessystemer, skal medlemsstaterne ikke desto mindre udøve denne kompetence under overholdelse af fællesskabsretten (jf. i denne retning dom af 13.11.1990, sag C-308/89, di Leo, Sml. I, s. 4185, præmis 14 og 15, af 8.6.1999, sag C-337/97, Meeusen, Sml. I, s. 3289, præmis 25, og af 7.7.2005, sag C-147/03, Kommissionen mod Østrig, Sml. I, s. 5969, præmis 31-35, samt dommen i sagen Schwarz og Gootjes-Schwarz, præmis 70) og herunder specielt traktatens bestemmelser om retten til i henhold til artikel 18, stk. 1, EF frit at færdes og opholde sig på medlemsstaternes område (jf. i denne retning dommen i sagen Schwarz og Gootjes-Schwarz, præmis 99).

25 Det skal herefter bemærkes, at en national lovgivning, som stiller visse nationale statsborgere ringere, blot fordi de gør brug af deres ret til frit at færdes og tage ophold i en anden medlemsstat, udgør en hindring for de friheder, som ifølge artikel 18, stk. 1, EF tilkommer enhver unionsborger (jf. dom af 18.7.2006, sag C-406/04, De Cuyper, Sml. I, s. 6947, præmis 39, dommen i sagen Tas-Hagen og Tas, præmis 31, og i sagen Schwarz og Gootjes-Schwarz, præmis 93).

26 De i traktaten fastsatte rettigheder med hensyn til fri bevægelighed ville nemlig ikke få fuld gennemslagskraft, såfremt en statsborger fra en medlemsstat kunne blive afskrækket fra at udøve dem på grund af hindringer for hans ophold i en værtsmedlemsstat som følge af en lovgivning i hans oprindelsesstat, der straffer ham blot for det forhold, at han har udnyttet rettighederne (jf. i denne retning dom af 11.7.2002, sag C-224/98, D'Hoop, Sml. I, s. 6191, præmis 31, og af 29.4.2004, sag C-224/02, Pusa, Sml. I, s. 5763, præmis 19, samt dommen i sagen Schwarz og Gootjes-Schwarz, præmis 89).

27 Denne betragtning er særlig vigtig inden for uddannelsesområdet, når henses til de mål, som forfølges med artikel 3, stk. 1, litra q), EF og artikel 149, stk. 2, andet led,

EF, bl.a. at begunstige studerendes og læreres mobilitet (jf. D'Hoop-dommen, præmis 32, og dommen i sagen Kommissionen mod Østrig, præmis 44).

28 Når en medlemsstat således fastsætter en ordning for uddannelsesstøtte, der gør det muligt for studerende at modtage sådan støtte, når de studerer i en anden medlemsstat, skal medlemsstaten drage omsorg for, at de nærmere bestemmelser om tildeling af støtten ikke skaber en ubegrundet hindring for nævnte ret til fri bevægelighed og ophold på medlemsstaternes område (jf. analogt for så vidt angår artikel 39 EF, dom af 17.3.2005, sag C-109/04, Kranemann, Sml. I, s. 2421, præmis 27).

29 I det foreliggende tilfælde er det ubestridt, at der i forhold til sagsøgerne i hovedsagerne, der har påbegyndt deres videregående studier i en anden medlemsstat end Forbundsrepublikken Tyskland, er stillet krav om, at de skal opfylde betingelsen om en første studeperiode for at få tildelt uddannelsesstøtte, hvilket imidlertid er en betingelse, der kun kræves opfyldt, såfremt der følges studier uden for det tyske område.

30 Den dobbelte forpligtelse — som beskrevet i denne doms præmis 18 — der udspringer af betingelsen om en første studieperiode kan på grund af de personlige ulemper, de supplerende udgifter samt de eventuelle forsinkelser, som den indebærer, afskrække unionsborgere fra at forlade Forbundsrepublikken Tyskland for at studere i en anden medlemsstat og således gøre brug af deres ret til at færdes og opholde sig i denne anden medlemsstat, som er fastsat i artikel 18, stk. 1, EF.

31 Kravet om, at en studerende skal studere et år ved en uddannelsesinstitution, der ligger i Tyskland, inden vedkommende kan få støtte til en uddannelse, der følges i en anden medlemsstat, kan således afskrække den studerende fra efterfølgende at flytte

til en anden medlemsstat for at studere. Dette gælder så meget desto mere, når et sådant studieår ikke anerkendes ved beregningen af studiets varighed i den anden medlemsstat.

32 I modsætning til det, som den tyske regering i det væsentlige har gjort gældende, er de restriktive virkninger af betingelsen om en første studieperiode hverken for svært beregnelige eller for ubetydelige, navnlig ikke for personer, hvis økonomiske midler er begrænsede, til at udgøre en hindring for retten til frit at færdes og opholde sig på medlemsstaternes område, der er fastsat i artikel 18, stk. 1, EF.

33 En sådan hindring er kun berettiget efter fællesskabsretten, såfremt den er begrundet i objektive almene hensyn, der er uafhængige af de berørte personers nationalitet og står i rimeligt forhold til det formål, der lovligt tilstræbes med den nationale lovgivning (jf. De Cuyper-dommen, præmis 40, dommen i sagen Tas-Hagen og Tas, præmis 33, og i sagen Schwarz og Gootjes-Schwarz, præmis 94). Det fremgår af Domstolens praksis, at en foranstaltning er forholdsmæssig, når den er egnet til at sikre opfyldelsen af det tilstræbte formål og ikke går videre, end hvad der er nødvendigt hertil (De Cuyper-dommen, præmis 42).

34 Det er i lyset af de krav, der er fastsat i den retspraksis, der er henvist til i ovenstående præmis, at de argumenter, der er fremsat for Domstolen til støtte for, at betingelsen om en første studieperiode er begrundet, skal vurderes.

35 For det første har Bezirksregierung Köln anført, at denne betingelse er begrundet i ønsket om at sikre, at uddannelsesstøtten kun tildeles studerende, der har evnerne til at gennemføre deres studier. Under retsmødet har den tyske regering ligeledes understreget, at nævnte betingelse har til formål at gøre det muligt for de studerende at vise deres vilje til at følge og afslutte deres studier med et godt resultat og på kort tid.

36 Der er ingen tvivl om, at formålet om at sikre, at de studerende gennemfører deres studier på kortest mulig tid og på denne måde bidrager til den økonomiske balance i den pågældende medlemsstats uddannelsessystem, kan være et berettiget hensyn inden for rammerne af udformningen af et sådant system. Der er imidlertid ikke fremlagt nogen oplysninger for Domstolen, der gør det muligt at fastslå, at betingelsen om en første studieperiode i Tyskland er eller kan være egnet i sig selv til at sikre, at de pågældende studerende gennemfører deres studier. Det forhold, at denne betingelse kræves opfyldt i hovedsagerne, forekommer desuden, i det omfang den kan have til virkning i praksis at forlænge den samlede længde af de studier, hvortil den i hovedsagerne omtvistede støtte ydes, inkonsekvent i forhold til nævnte formål og derfor uegnet til at sikre dets opfyldelse. En sådan betingelse kan således ikke anses for forholdsmæssig i forhold til det tilstræbte formål.

37 Den tyske regering har under retsmødet for det andet gjort gældende, at betingelsen om en første studieperiode har til formål at gøre det muligt for de studerende at tage stilling til, om de har truffet det »rette valg« med hensyn til deres studier.

38 For så vidt som denne betingelse imidlertid omfatter et krav om, at der med de studier, der følges i en anden medlemsstat, er tale om en fortsættelse af de studier, der er fulgt i mindst et år i Tyskland, fremstår betingelsen som værende uden sammenhæng med dette formål. Betingelsen om fortsættelse kan nemlig ikke blot afskrække eller endog forhindre studerende i at tage en anden uddannelse i en anden medlemsstat end Forbundsrepublikken Tyskland end den, der er fuldt i mindst et år på sidstnævnte medlemsstats område, men kan også af denne grund afskrække de studerende fra at skifte fra den først valgte studieretning, hvis de ikke længere er tilfredse med deres valg, og de ønsker at studere i en anden medlemsstat end Forbundsrepublikken Tyskland.

39 Hvad angår de uddannelser, hvor der ikke findes tilsvarende uddannelser i Tyskland, bemærkes i øvrigt, at dette krav om fortsættelse, således som den forelæggende ret har anført det, tvinger de berørte studerende — som sagsøgerne i hovedsagen som beskrevet i denne doms præmis 19 hævder at være blandt — til at vælge mellem

enten helt at afstå fra den uddannelse, som de ønsker at følge i den anden medlemsstat, eller fuldstændigt at miste retten til uddannelsesstøtte. Denne betingelse kan således ikke anses for at være forholdsmæssig i forhold til formålet om at fremme et velovervejet studievalg for de berørte studerende.

40 Den tyske regering har under retsmødet for det tredje yderligere gjort gældende, at den tyske uddannelsesstøtteordning, set i sin helhed, fremmer, at der studeres i andre medlemsstater end Forbundsrepublikken Tyskland. De berørte studerende kan nemlig, så snart de opfylder betingelsen om en første studieperiode, nyde fordel af uddannelsesstøtte i yderligere et år, hvis de vender tilbage til Tyskland for at afslutte deres studier ved en tysk uddannelsesinstitution, og kan endvidere ligeledes kræve godtgørelse for visse rejseomkostninger samt efter omstændighederne og inden for visse — på forhånd definerede — grænser, for udgifterne til optagelse og sygesikring.

41 I denne henseende er det tilstrækkeligt at konstatere, at sådanne muligheder, der ganske vist kan være nyttige for de studerende, der opfylder betingelsen om en første uddannelsesperiode, ikke som sådan kan begrunde den hindring for retten til fri bevægelighed og ophold i medfør af artikel 18 EF, som følger af denne betingelse, navnlig for så vidt angår studerende, der rejser til en anden medlemsstat for at gennemføre hele deres videregående uddannelse i denne, og som således ikke kommer til at afslutte deres studier ved en uddannelsesinstitution i Tyskland.

42 For det fjerde har Bezirksregierung Köln samt den nederlandske og den østrigske regering i det væsentlige gjort gældende, at en restriktion som den, der følger af anvendelsen af betingelsen om en første studieperiode, kan begrundes i hensynet til at undgå, at den støtte, der gives til studier, der i det hele følges i en anden medlemsstat end oprindelsesmedlemsstaten, bliver en urimelig byrde, der fører til en

generel sænkning i det samlede niveau for de ydelser, der tilbydes i oprindelsesmedlemsstaten til fremme af uddannelse. Den svenske regering og Kommissionen har gjort gældende, at det er begrundet, at en medlemsstat i forbindelse med ydelse af uddannelsesstøtte sikrer, at de berørte studerende har en tilknytning både til dens samfund generelt set og til landets uddannelsessystem.

43 Domstolen har ganske vist anerkendt, at det kan være begrundet for en medlemsstat at sikre, at tildeling af støtte til dækning af leveomkostningerne for studerende fra andre medlemsstater ikke bliver til en urimelig byrde, der kan have konsekvenser for det samlede støttebeløb, der kan udbetales af denne stat, og således kun tildele en sådan støtte til studerende, der har godtgjort at være integreret til en vis grad i samfundet i denne stat (dom af 15.3.2005, sag C-209/03, Bidar, Sml. I, s. 2119, præmis 56 og 57).

44 Hvis der er risiko for en sådan urimelig byrde, kan tilsvarende betragtninger i princippet lægges til grund for så vidt angår en medlemsstats tildeling af uddannelsesstøtte til studerende, der ønsker at studere i andre medlemsstater.

45 Som det imidlertid i det væsentlige fremgår af den forelæggende rets oplysninger, må den grad af integration i samfundet i medlemsstaten, der med rimelighed kan kræves, under alle omstændigheder anses for opfyldt i hovedsagerne, fordi sagsøgerne i disse sager er opvokset i Tyskland og har afsluttet deres skolegang der.

46 Under disse omstændigheder forekommer betingelsen om en første studieperiode, hvorefter det kræves, at der først skal være gennemført videregående studier af mindst et års varighed i oprindelsesmedlemsstaten, at være for generel og eksklusiv. Den lægger nemlig for megen vægt på en omstændighed, der ikke nødvendigvis er

udtryk for graden af tilknytning til samfundet i den pågældende medlemsstat på tidspunktet for ansøgningen om støtte. Betingelsen går således ud over det, der er nødvendigt for opnå det tilstræbte formål, og kan derfor ikke anses for at være forholdsmæssig (jf. analogt D'Hoop-dommen, præmis 39).

47 For det femte har den østrigske og den svenske regering, Det Forenede Kongeriges regering samt Kommissionen gjort opmærksom på, at der ikke findes bestemmelser om koordinering af uddannelsesstøtte mellem medlemsstaterne. Da der ikke er vedtaget sådanne bestemmelser, opstår der en risiko for dobbeltydelser, hvis en betingelse som den, der stilles om en første studieperiode, skal ophæves.

48 I denne henseende har Det Forenede Kongeriges regering såvel i sit skriftlige indlæg som under retsmødet henvist til det forhold, at Rhiannon Morgan har modtaget økonomisk støtte fra myndighederne i Det Forenede Kongerige i form af en godtgørelse for udgifterne til studiegebyrer og tilskud til leveomkostninger samt et lån med henblik på hendes studier ved University of the West of England.

49 Vedrørende dette forhold har den tyske regering i et svar på Domstolens spørgsmål under retsmødet oplyst, at BaföG's § 21, stk. 3, indeholder en bestemmelse, hvorefter der med hensyn til beregningen af de relevante indkomst ved anvendelsen af loven tages hensyn til uddannelsesstøtte eller andre ydelser af samme type, der eventuelt modtages fra andre kilder end i medfør af denne lovs bestemmelser.

50 Derimod har betingelsen om en første studieperiode ikke på nogen måde til formål at hindre eller tage højde for eventuel tilsvarende støtte, der modtages i en anden medlemsstat. Det kan således ikke med rette gøres gældende, at denne betingelse i sig selv er egnet til eller nødvendig for at forebygge, at sådanne støtteydelser oppebæres to gange.

51 Under henvisning til samtlige ovenstående bemærkninger skal det spørgsmål, der er fælles for de to hovedsager, besvares således, at artikel 17 EF og 18 EF under omstændigheder som dem, der foreligger i hovedsagerne, er til hinder for en betingelse, hvorefter det for tildeling af uddannelsesstøtte til studier i en anden medlemsstat end den medlemsstat, hvor de studerende, der ansøger om støtten, er statsborgere, kræves, at disse studier er en fortsættelse af en uddannelse, der har været fulgt i mindst et år på deres oprindelsesmedlemsstats område.

Andet spørgsmål i sag C-12/06

52 Ifølge den forelæggende ret skal Iris Bucher gives medhold i den af hende anlagte sag, såfremt det spørgsmål, der er fælles for de to hovedsager, besvares bekræftende.

53 Under disse omstændigheder er det ufornødent at besvare det andet spørgsmål i sag C-12/06, da det første spørgsmål er besvaret bekræftende.

Sagsomkostningerne

54 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i de sager, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagsomkostningerne. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Store Afdeling) for ret:

Artikel 17 EF og 18 EF er under omstændigheder som dem, der foreligger i hovedsagerne, til hinder for en betingelse, hvorefter det for tildeling af uddannelsesstøtte til studier i en anden medlemsstat end den medlemsstat, hvor de studerende, der ansøger om støtten, er statsborgere, kræves, at disse studier er en fortsættelse af en uddannelse, der har været fulgt i mindst et år på deres oprindelsesmedlemsstats område.

Underskrifter